

פרשת ויקחו לי תרומה התשפ"ו

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

*Shiur is sponsored by Rabbi Michael and Jeri Laxmeter
for the refuah shleimah of their granddaughter Avigayil Sara bat Shaina Ahrona*

1. שמות פרק כה (פרשת תרומה)

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) דבר אל-בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי: (ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: (ד) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: (ה) וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (ו) שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: (ז) אבני-ישם ואבני מלאים לאפד ולחשן: (ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: (ט) ככל אשר אני מראה אותך את מבנית המשכן ואת מבנית כל-כליו וכן תעשו: ס (י) ועשו ארון עצי שטים אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: (יא) וצפית אתו זהב טהור ומבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: (יב) ויצקת לו ארבע טבעות זהב ונתתה על ארבע פעמתיו ושתי טבעת על-צלעו האחת ושתי טבעת על-צלעו השנית: (יג) ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: (יד) והבאת את-הבדים בטבעת על צלע הארון לשאת את-הארון בהם: (טו) בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו: (טז) ונתת אל-הארון את העזת אשר אתו אליה: (יז) ועשית כפרת זהב טהור אמתיים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה: (יח) ועשית שנים פרחים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: (יט) ועשה פרום אחד מקצה מזוה וקרוב-אחד מקצה מזוה מורה הכפרת תעשו את-הפרחים על-שני קצותיו: (כ) והיו הפרחים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על-הכפרת ופניהם איש אל-אחיו אל-הכפרת יהיו פני הפרחים: (כא) ונתת את-הכפרת על-הארון מלמעלה ואל-הארון תתן את-העזת אשר אתו אליה: (כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הפרחים אשר על-הארון העזת את כל-אשר אצוה אותך אל-בני ישראל: (כג) ועשית שלחן עצי שטים אמתיים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: (כד) וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: (כה) ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר-זהב למסגרתו סביב: (כו) ועשית לו ארבע טבעות זהב ונתת את-הטבעות על ארבע הפאות אשר לארבע רגליו: (כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות לבתים לבדים לשאת את-השלחן: (כח) ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשאתם את-השלחן:

2. דברים פרק יב פסוק ד - ח (פרשת ראה)

... (ד) לא-תעשון פן לה' אלהיכם: (ה) פ' אם-אלהימקום אשר-יבחר ה' אלהיכם מכל-שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: (ו) והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבחיכם וכל-בשר בקרבכם וצאנכם: (ז) ואכלתם-שם לפני ה' אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכת ה' אלהיך: (ח) לא תעשון ככל אשר אגחנו עשים פה היום איש פלי-הישר בעיניו:

3. ישעיהו פרק ב פסוק ב - ד

(ב) והיהו באתרית הימים נכון יהיה הר בית-ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: (ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אליה-רה' אל-בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודברה' מירושלם: (ד) ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחסיתותיהם למזמרות לא-ישא גוי אל-גוי חרב ולא-ילמדו עוד מלחמה: פ

4. שמות פרק כ פסוק כא - כג (פרשת יתרו)

(כא) מזבח אדמה תעשה-לי וזבחת עליו את-עלתיה ואת-שלמיה את-צאנה ואת-בקרך בכלי-המקום אשר אנכייר את-שמי אבוא אליה וברכתיה: (כב) ואם-מזבח אבנים תעשה-לי לא-תבנה אתהן גגית פי חרבו הגפת עליה ותחללה: (כג) ולא-תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא-תגלה ערותך עליו: פ

5. רש"י שמות פרק כ פסוק כא (פרשת יתרו)

בכל המקום אשר אזכיר את שמי - אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך אשרה שכינתי עליך מכאן אתה למד שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לברך את העם:

6. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק כ פסוק כא (פרשת יתרו)

וטעם בכל המקום אשר אזכיר את שמי פירוש בכל מקום אשר אשים זכר לשמי שכבודי שוכן שם, כמו שילה ונוב שעמד שם הארון. אם תבוא אל המקום הנזכר לשמי לבקר אותי, גם אני אבוא אליך וברכתך
7. בכור שור שמות פרק כ פסוק כא (פרשת יתרו)

מזבח אדמה. אזכיר אצווה להזכיר שמי, ולהשרות שכינתי, כגון בשילה, בנוב וגבעון.

8. רבי אברהם בן הרמב"ם שמות פרק כ פסוק כא (פרשת יתרו)

בכל [ה]מקום אשר אזכיר וג'. אמר אבי אבא ז"ל רמז אל שילה ונוב וגבעון ובית עולמים; ואמר ר' סעדיה ז"ל שטעם מאמרו אזכיר ולא אמר "תזכיר" רמז שבחירת המקדש ומקום הקרבן לא יבחרו לדעתם אלא הוא יתעלה יבחר אותו להם לעתיד כמו שאמר דוד ע"ה כי בחר ה' בציון וג' והוא רצון המתרגם; ואני אומר כי בו לדעתי טעם אחר היינו "כשתעבדו לי בהזכרתי גם בלתי קרבן אזכור זה ואבוא אליכם" רמז שאין עבודתו יתעלה בקרבן בלתי זולתו אלא בקרבן המביא אל העבודה האמתית זולת (הקרבן) כלומר עבודת הלב:

9. ספורנו שמות פרק כ פסוק יט - כג (פרשת יתרו)

(ט) אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם... (כ) לא תעשון אתי אלהי כסף. ומאחר שראיתם שאין אתם צריכים לאמצעייהם להתקרב אלי, לא תעשו אתי כאלה לאמצעייהם: (כא) מזבח אדמה תעשה לי. וגם כן לא תצטרך לעשות היכולות של כסף וזהב ואבנים יקרות למען אקרב אליכם, אבל יספיק מזבח אדמה: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. שאבחר לבית ועד לעבדי, כענין הזכירו כי נשגב שמו (ישעיהו יב, ז): אבא אליך וברכתך. לא תצטרך למשוך השגחתי אליך באמצעייהם של כסף וזהב וזולתם כי אמנם אני אבא אליך וברכתך: (כב) לא תבנה אתהן גזית. ליפותן: (כג) ולא תעלה במעלות. אף על פי שלא אטריחך לעשות מלאכות ויפויים לשכני בתוכם, מכל מקום השמר מלנהוג קלות ראש במזבח:

10. ספורנו שמות פרק כה (פרשת תרומה)

(ח) ושכנתי בתוכם: (ט) ככל אשר אני מראה אותך וכו'. אשכון ביניהם לקבל תפלתם ועבודתם באותו האופן שאני מראה אותך שכינתי בהר על הכפרת בין שני הכרובים עם תבנית המשכן ועם תבנית כל כליו. כי אמנם תבנית המשכן תורה על כרובים, שהם שרפים עומדים ממעל לו (ישעיהו ו, ב) הנראים לנביאים, ומהם בקדש, ומהם בקדש הקדשים, בשני מחברות מחוברות בקרסים להיות לאחדים לעבודת בוראם. וכן ראוי שיהיו בישראל כל קדושו מחוברים אל ההמון להבין ולהורות. ובקדש הקדשים נתן התורה תוך גוף מצופה זהב מבית ומחוץ כאמרם ז"ל בזה (יומא פרק בא לו) כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם (יומא עב ב). ועל אותו הגוף שהוא הארון נתן כפורת כלו זהב, מורה על צלם אלהים בלתי מחובר עמו כלל. וכן כרובים פניהם איש אל אחיו מורים על פעולת המצאת המושכל וקבלתו, וזה בהביט אל התורה, כאמרו אל הכפרת יהיו פני הכרובים ובזה הם פורשים כנפים למעלה, כאמרו ארז חיים למעלה למשכיל (משלי טו, כד) ובזה יתעשת האלהים לנו כאמרו ואל זה אביט (ישעיהו סו, ב): וכן תעשו. אתם כדי שאשכון בתוכם, לדבר עמך ולקבל תפלת ועבודת ישראל, לא כמו שהיה הענין קודם העגל כאמרו בכל המקום כו' אבא אליך (לעיל כ, כא): (טז) ונתת אל הארון. באר ענינו בהיותו כלי בלתי נאות לעבודת שום זבח: (כ) והיו הכרובים. כבר בארו הנביאים שהמלאכים במראה הנבואה נראים לחושים כדמות כרובים, והם פני אדם ולהם כנפים. ובכל זה יורו ענין השכל הנבדל אשר כל הלוחו לצד מעלה, וזה להביט אל האלהים השכל וידוע אותי (ירמיהו ט, כג) כל אחד מהשכלים הנבדלים כפי האפשר אצלו. וזה בעצמו הורה עתה באמרו והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה כי בהיות השכל האנושי שכל בכוח אל השלמות השני, אשר יקנהו בעשותו כללים, ויפשיטם מחמר להשכיל ולדעת את בוראו כפי האפשר, וזה יעשה בהביט נפלאות מתורתו המורות במופת פלאות מעשיו ודרכי טובו. כי אמנם מהות הדבר וצורתו תודע לנו מצד פעולותיו, וזה יקרה לשכל האנושי כשישכיל ממצאיות הבורא יתברך את האפשר אצלו, כאמרו הודיעני נא את דרכך ואדעך, למען אמצא חן בעיניך (להלן לג, יג) אמר שיהיו הכרובים פורשי כנפים למעלה. וכבר אמרו (יומא נד א) שהכרובים זכר ונקבה היו, המורים פעולת המצאת הכללים מופשטים, שהיא כפעלת הזכר הממציא, ומורים קבלת אותם המופשטים שהיא כפעלת הנקבה. ואמר ופניהם איש אל אחיו, כי פעולת המצאת הכללים והפשטתם תביט ותכוין אל פעולת קבלת הכללים המופשטים מחומר, אשר בה קנין השלמות המכוון: ואמר אל הכפרת יהיו פני הכרובים: (כא) ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. כי אמנם הבטת השכל והמצאתו הכללים והפשיטו אותם מחומר, וכן קבלתו כשיקבלם לעשותם קנין, הנה כל זה יעלה לו באמצעות העיון וההכנות המעשיות. אם כן יושג כל זה בהביט אל העדות אשר בארון אשר עליו הכפרת, כי אמנם בעדות שהם הדברות נמצאים

כללי החלק העיוני והמעשי. ובוה יעד: (כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך. כי בזה שרתה שכינה. ותשרה בכל מקום אשר שם חכמי הדור אשר מגמת פניהם השכל וידוע אותו כמו שיעד באמרו ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך, והוסיף ואמר וכן תעשו כמו שהעידו ז"ל שקרה להם בהיותם דורשים במעשה מרכבה, כאמרם ז"ל אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו, ומלאכי השרת מלויים אותנו (חגיגה יד ב):

(כג) ועשית שלחן. אחר מעשה הארון שהיה כדמות כסא לשכינה, כאמרו ונועדתי לך שם. ציוה על שלחן ומנורה כמנהגם לפני השרים, כענין השונמית באמרה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה (מ"ב ד, י), ובהיות זר השלחן מורה על כתר מלכות, כדבריהם ז"ל. וענין המלך בהנהגת המדינה הוא על ב' פנים האחד בענין המשפט וזולתו מסדרי המדינה, והשני להגין על המדינה מכל צר ואויב, כאמרו ושפטנו מלכנו וגו' ונלחם את מלחמותנו (ש"א ח, כ). הושמו בשלחן שני כתרים, אחד מהם לשלחן עצמו, המורה על פרנסת המדינה וסדור עניניה, והשני למסגרת, המורה היות סוגר בעדה מכל מזיק והשבית אויב ומתנקם:

(כט) קערותיו וכפותיו. הידועות אז לשלחן מלכים:

(לא) ועשית מנורת זהב טהור. אחר סדור שני הכתרים, והם כתר תורה בארון וכתר מלכות בשלחן, סדר ענין מנורה:

(לו) כלה מקשה אחת. ואור נרותיה אחד, כאמרו

(לו) והאיר על עבר פניה. וזה שיהיה אור נרות הימין ונרות השמאל מכוון אל האמצעי. וכן ראוי שיהיה ענין האור השכלי בחלק העיוני וגם כן אורו בחלק המעשי, שיהיו פונים אל האור העליון לעבדו שכם אחד, כי אז יאירו כלם, כמו שיעד במנורה באמרו בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה וכו' וזה מעשה המנורה מקשה, כי בהיות כל האור מכוון לאחד בענין המקשה המורה אחדות, אז נראה אור כי יהל מן המאור הגדול:

11. שמות פרק כט פסוק מב - מז (פרשת תצוה)

(מב) עלת תמיד לדרתיתם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אנעד לכם שמה לדבר אליך שם: (מג) ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: (מד) וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו ואת קדש לכהן לי: (מה) ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים: (מו) וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם: פ

12. רש"י שמות פרק כט פסוק מז (פרשת תצוה)

לשכני בתוכם - על מנת לשכון אני בתוכם:

13. ספורנו שמות פרק כט פסוק כט - מה (פרשת תצוה)

(כט) ולמלא במ את ידם. ולא יצטרכו בניהם לקרבנות מלוואים הכתובים כאן... (מה) ושכנתי בתוך בני ישראל. לקבל עבודתם ברצון ולשמוע את תפלתם: והייתי להם לאלהים. מנהיג ענינם בלתי אמצעי, ומאותות השמים לא יחתו, להיותם נכבדים לפני יותר מן השמים שהנהגתם על ידי מניעיהם, ומזה יתחייב נצחיותם:

14. שמות פרק לח פסוק כא - כה (פרשת פקודי)

(כא) אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על-פי משה עבדתי הלוים ביד איתמר בן-אהרן הפקדן: (כב) ובצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה את פלאי אשר-צנה ה' את-משה: (כג) ואתו אהליאב בן-אחיסמך למטה-דן תרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: ס (כד) פלתיקה העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהיו זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: (כה) וכסף פקודי העדה מאת כפר ואף ושבע מאות ותמשה ושבעים שקל בשקל הקדש:

15. ספורנו שמות פרק לח פסוק כא - כד (פרשת פקודי)

(כא) אלה פקודי המשכן. כל אחד מחלקי המשכן הכתובים למעלה הם אותם הפקודים שנאמר עליהם ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם ביד איתמר (במדבר ד, לב - לג). וזה כי כל אחד מהם היה ראוי להיות נחשב ולהקרא בשם באשר הוא זה הפרטי, לא בלבד באשר הוא מזה המין, וכל שכן שצדק זה על כל אחד מכלי הקדש אשר במשא בני קהת. ולזה לא נפסדו, כאמרם ז"ל שמא תאמר אבד סברם ובטל סכוין, תלמוד לומר עצי שטים עומדים שעומדים לעד ולעולמי עולמים (יומא עב א) וגם כן לא נפל דבר מהם ביד האויבים, על הפך מה שקרה למקדש שלמה וכליו כמבואר בחרבן בית ראשון על ידי נבוזראדן, שלא נזכר שם דבר מעניני משכן משה רבנו ע"ה (דבה"ב לו, ז, ו - יח). משכן העדות. ספר מעלות זה המשכן שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אויבים. ראשונה, שהיה משכן העדות, שהיו בו לוחות העדות. ב', אשר פקד על פי משה. ג', שהיתה עבודת הלוויים ביד איתמר, כי אמנם משמרת כל חלקי המשכן ביד

איתמר היתה. ד', ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה, שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו, **מיוחסים וצדיקים שבדור, ובכן שרתה שכינה במעשי ידיהם ולא נפל ביד אויביהם. אבל מקדש שלמה שהיו עובדי המלאכה בו מצור, אף על פי ששרתה בו שכינה נפסדו חלקיו, והוצרך לחזק את ביד אויביהם** (מ"ב כב, ה - ו) **ונפל בסוף הכל ביד אויביהם. אבל בית שני שלא היה בו גם אחד מכל אלה התנאים לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אויביהם, כי אמנם בית שני לא היה משכן העדות, שלא היו בו לוחות העדות, ולא פוקד כי אם על פי כורש** (עזרא א, א - ג) **ולא היו שם בני לוי, כמו שהעיד עזרא באמרו ואבינה בעם ובכהנים, ומבני לוי לא מצאתי שם** (שם ה, טו) **ומן המתעסקים בבנינו היו צידונים וצורים, כמבואר בספר עזרא (ג, ז):... (כד) כל הזהב. העיד על קצבת הזהב והכסף והנחשת שנכנסה במלאכת המשכן שהיה דבר מועט מאד בערך אל העושר שהיה בבית ראשון כמבואר בספר מלכים** (מ"א ו, כ - לה, ז, מח - י) **ויותר ממנו העושר שהיה בבנין הורדוס** (בסוטה פ' היה נוטל). **ועם כל זה יותר התמיד מראה כבוד ה' במשכן של משה ממה שהתמיד במקדש ראשון, ולא נראה כלל במקדש שני. ובזה הורה שלא קצבת העושר וגודל הבנין יהיו סבה להשרות השכינה בישראל, אבל רוצה ה' את יריאיו ומעשיהם לשכנו בתוכם:**

16. ספורנו שמות פרק יב פסוק כב (פרשת בא)

מן הדם אשר בסף. שתהיה על כל הזאה טבילה, כמו שצוה האל באמרו על שתי המזוזות וזה קודם, ואחר כך על המשקוף, וזה לא יתכן זולתי בג' הזאות. להורות על ג' יודי"ן, כאמרם העולם הבא נברא ביו"ד (מנחות כט ב ועוד) **וכן היה קודם הטא אדם הראשון וביום מתן תורה עד העגל, כי במ יתה צור עולמים נצחיים, כי היו"ד תורה על פשיטות נצחי, ותורה היו"ד עליונה מציאות היחיד בעולמו על שני עולמים נצחיים: ואתם לא תצאו. הנה הבית יהיה מצויין בדם, ואתם לא תצאו, ובזה האופן ופסח על דרך והתוית תו (יחזקאל ט, ד):**

17. ספורנו שמות פרק כד פסוק יח (פרשת משפטים)

(יח) ויהי משה בהר. בכל פעם שעלה שם מכאן ואילך שהה ארבעים יום וארבעים לילה כימי יצירת הולד, לקנות תחתיו שם הויה נכבדת, ראויה לשמוע מפי הרב מה שלא ישיגהו זולתו, כמו שהעיד באמרו כי קרן עור פניו בדברו אתו (להלן לד, כט), וקלקל זה חטאם בסוף ארבעים יום ראשונים, בעת שהיה ראוי להשיגו, כאמרו לך רד כי שחת עמך (להלן לב, ז) ובאמצעיים כפי הקבלה שהיו בכעס ולא זכו ליהנות מקרני הוד, והושג זה בארבעים יום אחרונים, **ובהם נצטוה על מלאכת המשכן, כמו שבאר באמרו ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך (להלן כה, כא) וזה לא נתקיים בלוחות ראשונות שלא באו לשום ארון אלא שבריהם בלבד בלתי עדות, כאמרם ז"ל לוחות נשברו ואותיות פורחות (פסחים פז ב) וזה בעצמו באר באמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (להלן כה, ח) לא כמו שיעד קודם לכן, כאמרו מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך (לעיל כ, כא) אבל עתה יצטרך לכהנים, וזה בעצמו התבאר באמרו ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך (להלן כה, א). והנה לא נבחר שבט לוי לשרת עד אחר מעשה העגל, כמו שהעיד באמרו בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשרתו ולברך בשמו (דברים י, ה). ואמר אם כן שבכל פעם שעלה משה להר שהה ארבעים יום וארבעים לילה, והפעם אשר בה הושג זה התכלית היתה הפעם האחרונה לכלם, שבה צוה על מלאכת המשכן, ואחר שסיים מלאכת המשכן ובגדי כהונה והקטרת ושמן המשחה, באר שבסוף הראשונים נתן האל יתברך הלוחות הראשונות ולא סבב הוא יתברך שום איחור, כי לא ענה מלבו (איכה ג, לג) אלא שישראל השחיתו ענינם כאמרו כי שחת עמך, ובאמצעיים כפי קבלת רבותינו ז"ל היתה פרשת ראה אתה אומר אלי (להלן לג, יב) ופסל לך (להלן לד, א), ובשלישית היה כל הענין שספר באמרו ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה ויכתוב על הלוחות (שם שם, כח) וירד אז עם קרני ההוד וצוה על מלאכת המשכן:**

18. ספורנו שמות פרק לא פסוק יח (פרשת כי תשא)

(יח) ויתן אל משה ככלותו. אחר שספר מה היה הטוב שהושג בסוף כל הפעמים ששהה משה בהר ארבעים יום, פירש הטעם מפני מה לא הושג התכלית שיעד האל יתברך במתן תורה, באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (לעיל יט, א) **ובאמרו מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אבא אליך (שם כ, כא) עד שהוצרך לעשות משכן, והודיע שקרה זה בסבת רוע בחירת ישראל. כי אמנם בסוף ארבעים יום הראשונים נתן הלוחות מעשה אלקים לקדש את כלם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב. והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם, כמו שהעיד באמרו ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב (להלן לג, ו): שני לוחות העדות. אותם שיעד באמרו ואתנה לך את לוחות האבן וטרם תתן התורה והמצוה אשר כתב כאשר יעד, התחילו במעשה העגל, ואמר למשה לך רד כי שחת עמך (להלן לב, ז):**

19. ספורנו ויקרא פרק כו פסוק יא - יב (פרשת בחקותי)

(יא) ונתתי משכני בתוכם. תשרה שכינתי בתוכם בכל מקום שתהיו כמו שיעד קודם העגל באמרו בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך (שמות כ, כא): ולא תגעל נפשי אתכם. לעולם כאמרו לא יוסיף להגלותך (איכה ד, כב) וכאמרו כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך (ישעיהו נד, ט): (יב) והתהלכתי בתוכם. ענין המתהלך הוא ההולך אנה ואנה לא אל מקום אחד בלבד. אמר אם כן אתהלך בתוכם כי לא אל מקום אחד בלבד ירד שפע הכבוד כמו שהיה במשכן ובמקדש כאמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח) כלומר בזה האופן ובאותו המקום בלבד אשכון בתוכם ובאר זה באמרו אשר אועד לך שמה (שם ל, ו) ונועדתי שמה לבני ישראל (שם כט, מג) אבל אתהלך בתוכם ויראה כבודי בכל מקום שתהיו שם כי אמנם בכל מקום שיהיו שם צדיקי הדור הוא קדוש משכני עליון (תהלים מו, ה) שבו תשלם כונתו כאמרו השמים כסאי והארץ הדום רגלי... ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי (ישעיהו סו, א - ב): והייתי לכם לאלהים. אהיה לאלהים מיוחד לכם לא יהיה לכם אלהים ומנהיג זולתי ובכן יהיה נצחיות מציאותכם ממני בלתי אמצעי וכמו שהוא לשאר הנבדלים הנצחיים בהיותכם אז בצלמי כדמותי כמו שהיתה הכונה בבריאת האדם ובמתן תורה ולזה אמר ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים (שמות ו, ז) כי אמנם במתן תורה לולי השחיתו היתה הכונה לשום אותם במעלת ימות המשיח ועולם הבא שיעד בזאת הפרשה בלי ספק. אמנם בפרשת אתם נצבים אמר שהכונה שיקים אותם לעם כדי שיהיה הוא לאלהים אבל לא יעד שיהיה כן אז אבל פעולת התמיד של משכן באמרו ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים (שמות כט, מה) יעד בכל ענין זאת הפרשה אבל בשאר המקומות אמר להיות לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם שתהיה כל מגמת פניכם לעשות רצוני ולעבדני שכם אחד בלי ספק כמו שראוי שיעשה כל עם למלכו באמת:

(טז) אף אני אעשה זאת לכם. אעשה מה שחשבתם לעשות שיהיה הברית מופר ובטל גם אתי כמו שאמרתי שבהיותכם לי לעם אהיה לכם לאלהים בלתי אמצעי: והפקדתי עליכם בהלה. אמנה עליכם פקידי בהלה כענין ולא לה אמר באזני עברו בעיר אחריו והכו אל תחוס עיניכם ואל תחמולו (שם ט, ה): ואכלוהו אויביכם. כמו שהיה הענין בימי השופטים כאמרו והיה אם זרע ישראל, ועלה מדין ועמלק וכל בני קדם (שופטים ו, ג):

20. ספורנו במדבר פרק ג פסוק ז - ח (פרשת במדבר)

(ז) משמרת כל העדה לפני אהל מועד. לעבוד את עבודת המשכן. לשרת בצרכי העבודה שזה היה ראוי לעדת הסנהדרין לולא עון העגל: (ח) משמרת בני ישראל. לעבוד את עבודת המשכן. לשאת ולשורר שזה היה ראוי לכל ישראל:

21. רש"י מסכת תענית דף כא עמוד ב ד"ה אל מול

אל מול ההר ההוא - מדכתיב ההוא משמע: כל זמן שהוא בגדולתו, שהשכינה עליו, נסתלקה השכינה במשך היובל וגו', ואף על גב דהאי קרא בלוחות הראשונות כתיב - לא נסתלקה שכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים, וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה שכינה בהר, ומשם ניתנו כל המצות בקולי קולות ולפידיים ביום קבלת עשרת הדברות, עד אחד בניסן שהוקם המשכן, ונסעה וזזה שכינה מן ההר וישבה לה על הכפורת, ושם באהל מועד נשנית התורה כללותיה ופרטותיה, ועל אותה שעה היה מתיר להם בלוחות הראשונות לעלות, כדאמרינן במסכת ביצה (ה, א): כל דבר שבמנין - צריך מנין אחר להתירו, ובראש קונטרס רומי אתה מוצא תשובת רבים בכך.

22. ספורנו ויקרא פרק כד פסוק ג (פרשת אמור)

(ג) יערוך אותו אהרן. אף על פי שהיתה הדלקת הנרות וכן קטרת התמיד כשרה בכהן הזיוט לדורות כפי מה שקבלו ז"ל מכל מקום נאמר בשניהם אהרן כי אמנם כל ימי המדבר היה ענין המשכן בכל יום כענינו לדורות ביום הכפורים שנאמר בו כי בענן אראה על הכפרת (לעיל טז, ב) וזה כי בכל ימי המדבר נאמר כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו (שמות מ, לח) ולכן היה מן הראוי שיהיו מעשה הקטרת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים נעשים על ידי כהן גדול כמו שנעשים לדורות ביום הכפורים:

23. ספורנו במדבר פרק ז פסוק פט (פרשת נשא)

(פט) ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול. ואף על פי שהיה הדבר מועט מאד בערך אל חנוכת שלמה מכל מקום בבוא משה אל אהל מועד היה שומע אותו הקול ששמע קודם מעשה העגל וזה לא קרה בבית ראשון כל שכן בבית שני שלא הלך אל המקדש נביא להתנבא באופן שישגי הנבואה תיכף. וזה כי היתה לרצון החנוכה הזאת ומקריביה ומשה שהיה רועה: מדבר. בינו לבין עצמו, כי כל פעל ה' למענהו ובהשכילו את עצמו ובזה ידע

וייטיב לזולתו בנדיבות השפעה שאין בה כיליות ויראה פעולה במתפעל כפי הכנתו ובזה פירש אופן כל דבור האמור בתורה באמרו וידבר ה':

24. ספורנו ויקרא פרק יא (פרשת שמיני)

(ב) זאת החיה אשר תאכלו. הנה אחר שהתנצלו ישראל את עדים הרוחני שקנו במתן תורה, אשר בו היו ראויים לשרות שכינה עליהם בלתי אמצעי, כאמרו בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבא אליך וברכתך (שמות כ, כא) כמו שיהיה הענין לעתיד לבא, כאמרו ונתתי משכני בתוכם, ולא תגעל נפשי אתכם (להלן כו, יא) מאס האל יתברך אחר כך מהשרות עוד שכינתו ביניהם כלל, כאמרו כי לא אעלה בקרבך (שמות לג, יב - טז), והשיג משה רבינו בתפלתו (לעיל ט, כג) איזה תיקון, שתשרה השכינה בתוכם באמצעות משכן וכליו ומשרתיו וזבחיו, עד שהשיגו וזכו אל וירא כבוד ה' אל כל העם ואל ירידת אש מן השמים (שם כד) ובכן ראה לתקן מזגם שיהיה מוכן לאור באור החיים הנצחיים, וזה בתקון המזונות והתולדה. ואסר את המאכלים המטמאים את הנפש במדות ובמושכלות, כאמרו ונטמתם במ (שם) וכאמרו אל תשקצו את נפשותיכם (להלן פסוק מג) וכאמרו ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, והתקדשתם והייתם קדושים (פסוקים מד - מה) פירוש נצחיים, מתדמים לבורא יתברך, כאמרו כי קדוש אני (שם). ואסר הנדה והזבה והיולדת, לקדש את הזרע ולטהרו מכל טומאה, כאמרו והזרתם את בני ישראל מטמאתם, ולא ימותו בטמאתם, בטמאם את משכני (להלן טו, לא) והזכיר לשון טומאה בנבלת בהמה וחיה טמאה ובח' שרצים ובנבלת בהמה טהורה שבכל אחד מאלו יש טומאת מגע ובקצתם טומאת משא. אמנם המטמאים את הנפש בלבד, והם דגים ועופות וחגבים ושאר שרצים שאין בהם טומאת מגע כלל יזכור בהם שקוץ, כאמרו שקץ הם לכם, לא יאכלו שקץ הם, שקץ הוא לא יאכל, לא תאכלום כי שקץ הם: (מה) כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים. וראוי לכם שתעשו זה ההשתדלות להתקדש ולהיות קדושים, כדי להפיק רצוני, כי אמנם כונתי כשהוצאתי אתכם מארץ מצרים היה כדי שתשיגו זה, שאהיה לכם לאלהים בלתי אמצעי, ושתהיו קדושים ונצחיים בהדמותכם אלי במדות ובמושכלות, כי קדוש אני: (מו) זאת תורת הבהמה והעוף. זאת היא כונת טעם אסורי מאכלות שהזכיר למעלה:

25. בראשית פרק ג (פרשת בראשית)

(טז) אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אֲרַבְּהָ עֲצָבוֹנָה וְהָרְנָה בְּעֵצָב תִּלְדֵי בָנִים וְאֶל־אִישָׁהּ תִּשְׁוֹקְתֶּהּ וְהוּא יִמְשַׁלְּבָהּ: (יז) וּלְאָדָם אָמַר פִּי־שִׁמְעֶתָ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתֹאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֶה הָאָדָמָה בְּעֵבוֹרְךָ בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: (יח) וְקוֹץ וְנִרְדָּר תִּצְמִיחַ לָהּ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: (יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבְבָה אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ פִי־עֵפָר אֹתָהּ וְאֶל־עֵפָר תִּשָּׁב:

26. ספורנו בראשית פרק ג פסוק טו - יז (פרשת בראשית)

(טז) הרבה ארבה עצבונך. דם הנדות הנקרא "נדת דותה" (ויקרא יב, ב). כי אמנם היא "אז כל היום דוה" (ע"פ איכה א, יג). והרונך. הפך מה שהיה קודם החטא, כאמרם בו ביום נבראו, בו ביום שמשו, בו ביום הוציאו תולדות (בראשית רבה כב, ג). וכזאת אמרו שתהיה לעתיד, כאמרם "עתידה אשה שתלד בכל יום" (שבת לב, ב), וזה כי אמנם ישראל יהיו לרצון לפני האל יתברך, כמו שהיה אדם הראשון קודם חטאו: בעצב תלדי בנים. תגדלי אותם בצער יותר משאר בעלי חיים. כי אמנם תאמר מלת "לידה" על הגידול, כאמרו "חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחולתי" (ש"ב כא, ח):

27. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יב עמוד א

אמר רבי אבדימי דמן חיפה: מיום שחרב בית המקדש, ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים. אטו חכם לאו נביא הוא? הכי קאמר: אף על פי שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה. אמר אמירם: וחכם עדיף מנביא,

28. חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף יב עמוד א

הא דאמר' מיום שחרב בית המקדש אף על פי שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה. פרש"י ז"ל אף על פי שנטלה מן הנביאים שאינן חכמים, ויש להשיב בה דהא אמר' במסכת נדרים (ל"ח א) אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר, ויש שהשיבו שאין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו בלא הפסק אלא על חכם אבל נביא של שליחות כגון נבואת יונה בן אמיתי בשליחות נינוה שהוא לפי שעה, משרה הוא שכינתו אף על החסידים שאינם חכמים, דאמר' התם מנא לן משה ואלו משה לא פסק ממנו נבואתו, וזהו לשון משרה, ואף על גב דמייתי נמי עשיר מיונה, נביא בלא הפסק היה ולא נשתלח אלא לנינוה, ואין דעתי נוחה, אלא הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם.